

ROZDZIAŁ 7

GLOBALIZACJA, INNOWACJA I KONKURENCJA W PROCESIE ROZWOJU REGIONÓW UNIJNYCH

Wprowadzenie

Procesy zachodzące we współczesnej gospodarce i życiu społecznym oraz uwarunkowania polityczne, sprawiają, że coraz większe znaczenie w rozwoju społeczno-ekonomicznym państw mają regiony. Obecne przemiany są przede wszystkim związane z globalizacją, która wpływa na zjawiska i procesy gospodarcze (gospodarowanie w skali globalnej) oraz na zachowania społeczne (wyrównywanie standardów, możliwości komunikacyjne, itp.). Paradoksalnie, globalizacja powoduje jednocześnie coraz silniejsze utożsamianie się i przynależność społeczną, kulturową i gospodarczą do regionu, w myśl hasła: „myśl globalnie, działaj lokalnie”. W warunkach globalizacji i internacjonalizacji życia gospodarczego rośnie znaczenie przewagi konkurencyjnej poszczególnych regionów jako potencjalnych miejsc prowadzenia działalności gospodarczej. Struktury regionalne biorą udział w wyścigu o uzyskanie trwałych szans na przyspieszony rozwój. System funkcjonowania regionu i jego struktury stają się głównym zasobem strategicznym, który pozwala uzyskać przewagę nad innymi regionami.

Konkurencyjność regionów w globalnej gospodarce – aspekt teoretyczny

Globalizacja to przede wszystkim konkurencja rozumiana bardzo szeroko. Konkurencyjność jednostki terytorialnej ujmowana jest w dwóch znaczeniach: z jednej strony jako zespół cech decydujących o atrakcyjności regionu z punktu widzenia lokowania w nim inwestycji i jako miejsca zamieszkania, z drugiej zaś jako wyraz przewagi technologicznej lub niższych cen produktów i usług wytwarzanych w regionie, w porównaniu z analogicznymi produktami i usługami w innych regionach. (Kozak i inni, 2000). G. Gorzelak i B. Jałowiecki wskazują na dwie płaszczyzny konkurencyjności: firm zlokalizowanych w danym układzie terytorialnym, w otwartej gospodarce światowej oraz samych układów terytorialnych, starających się o nowy kapitał, tworzący miejsca pracy i przynoszących dochód, o pracowników o najwyższych kwalifikacjach, zdolnych do wytwarzania innowacji i stosowania nowych, zaawansowanych technologii. (Gorzelak, 2003). Obecnie jednak w znaczny sposób zmienia się natura konkurencji i konkurencyjności. Nie zależy ona dzisiaj jedynie od zdolności samego przedsiębiorcy i jego pracowników, ale także od sprawności funkcjonowania gospodarek terytorialnych, co najlepiej oddaje stwierdzenie J.L. Guigou, że „globalizacja wymiany czyni jakość terytorium zasadniczym elementem konkurencyjności przedsiębiorstwa”. (Gorzelak, 2003).

Główne czynniki konkurencji terytorialnej wynikają z oferty lokalnych zasobów, które ciągle waloryzowane różnicują przestrzeń i wpływają na wybory lokalizacyjne przedsiębiorstw. Najczęstszy i najbardziej ogólny podział klasyfikuje czynniki konkurencyjności terytorialnej na wewnętrzne (endogeniczne) i zewnętrzne (egzogeniczne). Czynniki zewnętrzne to polityka, całe otoczenie krajowe i globalne danego obszaru, związana z tym polityka gospodarcza, społeczna i przestrzenna państwa oraz organizacji ponadpaństwowych. Czynniki endogeniczne, to „wszystko co określa się mianem miejscowych możliwości i miejscowych potrzeb rozwoju”. (Jewtuchowicz, 2005). Występują w układzie lokalnym i zależą od zasob-

bów lokalnych, ich dostępności, rozmiaru, jakości oraz efektywności ich wykorzystania. Obecnie niezwykle istotną rolę w budowaniu silniejszej pozycji na globalnym rynku zaczynają odgrywać: zasoby o charakterze niematerialnym, czyli wiedza i innowacyjność. Poziom tych dwóch czynników w decydujący sposób wpływa na „wybierane” przez dany rynek kierunki rozwoju. Dlatego współcześnie konkurencyjność jest tworzona przez: poziom edukacji, zdolność do adaptowania nowoczesnych technologii i do ich dalszego rozwoju oraz poziom wydatków na badania i rozwój. Podział czynników konkurencyjności regionów przedstawiono w tabeli 1.

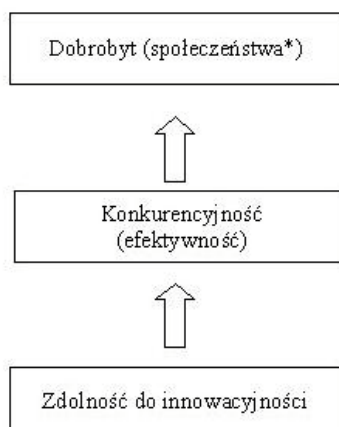
Tabela 1 Czynniki konkurencyjności regionów

TRADYCYJNE	NOWE/WSPÓŁCZESNE
- Ogólne zasoby ludzkie	- Część zasobów ludzkich zdolna do produkcji i usług trwale obecnych na rynku
- Wielkość ośrodka naukowego	- Zdolność do generowania i „tłoczenia” innowacji oraz jej absorbowanie
- Tradycja i potencjał ośrodka naukowego	- Uczestniczenie w międzynarodowej sieci twórczej
- Tradycja historyczna miasta	- Marketingowe wykorzystanie wartości kulturowych środowiska
- Koncentracja urbanistyczna	- Jakość przestrzeni i środowiska przyrodniczego
- Kapitał finansowy	- Zdolność do mobilizacji kapitału własnego i obcego
- Stabilność rozwoju wiodących sektorów gospodarki	- Gotowość do szybkich zmian
- Struktura przemysłu oparta o duże przedsiębiorstwa produkcyjne kooperujące z podwykonawcami	- Grupy wirtualnych sojuszy (klaster) małych i średnich przedsiębiorstw produkcyjnych kooperujących z podwykonawcami
- Utrwalone specjalizacje	- Wielość, elastyczność i zmienność specjalizacji, mobilność zawodowa
- Aktywność centrum, pasywność peryferii	
- Położenie komunikacyjne	

Źródło: opracowanie własne na podstawie: A. Bąkowski, A. Siemaszko, M. Snarska-Świdorska: „Jak zostać regionem wiedzy i innowacji”, Twigger, Warszawa 2007r.

Rozważania o konkurencyjnej przewadze państw, regionów, miast powinno się prowadzić bazując na dorobku naukowym M.E. Portera. Jego zdaniem takie czynniki produkcji jak: wyposażenie w zasoby naturalne, siła robocza, wartość waluty czy oprocentowanie odsetek nie są źródłem zamożności danego społeczeństwa. Patrzy on na konkurencyjność kraju poprzez pryzmat zdolności jego przemysłu do innowacji i podnoszenia poziomu rozwoju. Już w swoich naukowych opracowaniach z lat 90 M.E. Porter podkreśla rosnące znaczenie cech i zachowań społeczeństw w globalnie postrzeganej konkurencji. W ramach tego procesu głównym fundamentem konkurencyjności stały się tworzenie i przyswajanie wiedzy, które przyczyniają się do umacniania roli społeczeństwa. (Porter, 1990). M.E. Porter utożsamia konkurencyjność bezpośrednio z efektywnością działalności, na którą z kolei wpływa również bezpośrednio zdolność do wprowadzania innowacji. Ciągły postęp gospodarki jest utożsamiany z nieustannym wdrażaniem innowacji. Przebieg rozpatrywanej współzależności pokazano na rysunku nr 1.

Rysunek 1. Układ zależności pomiędzy dobrobytem społeczeństwa, konkurencyjnością i innowacyjnością opracowany przez M.E. Portera

Uwaga:

* Zwrot dodany przez autora.

Źródło: M.E. Porter, *Innovations and Competitiveness: Findings on the Netherlands, Organizing Innovation in the Knowledge - Based Economy*, The Hague, The Netherlands, December 3, 2001, s. 3.

M.E. Porter odrzuca tłumaczenie konkurencyjności poprzez klasyczne teorie wyróżniające szczególną rolę zasobów i kosztów. Łączy on efektywność z innowacyjnością, a zdolność konkurencyjną ze zdolnością do innowacji, która jest podstawowym źródłem różnic rozwojowych. Sama innowacyjność zawsze wymaga inwestycji w rozwój umiejętności i wiedzy zasobów ludzkich, czego rezultatem są: nowe technologie, procesy, a także nowe podejścia marketingowe. Innowacje są utożsamiane z nieustannym postępem, którego skutkiem są: większa efektywność pracy oraz kapitału, które z kolei odpowiadają za stopę życiową społeczeństwa. (Porter, 2001). Traktuje się je często jako proces w wyniku którego następuje zmiana prowadząca do powstania nowego lub udoskonalonego procesu czy produktu.

Współczesny model rozwoju tworzą zatem trzy zjawiska: globalizacja, konkurencja oraz innowacja. W globalizującej się gospodarce, obok zasobów kapitału i pracy, umiejętność pozyskiwania i przetwarzania wiedzy i informacji, staje się kolejnym, jeśli nie dominującym, czynnikiem na drodze do sukcesu. Na znaczeniu zyskują takie czynniki jak wiedza, przedsiębiorczość i szczególnie innowacyjność. Prawdopodobnie ta dotyczy także regionów. Region bogaty w kapitał ludzki i kapitał społeczny – region innowacyjny, może jako system sprawniej reagować na zmiany i szybciej adaptować się do otoczenia a także to otoczenie zmieniać. We współczesnej gospodarce, funkcjonowanie miast i regionów wpisane jest w ramy globalizacji gospodarki. Charakterystyczną cechą obecnego podejścia do rozwoju regionalnego jest jego uterytorialnienie, oznaczające kluczową rolę odgrywaną przez „terytorium” rozumiane jako ogół lokalnych aktorów i instytucji powiązanych gęstymi sieciami wzajemnych relacji. (Pietrzyk, 2004). Terytorium staje się zmienną strategiczną w decyzjach podejmowanych przez podmioty gospodarcze, wzmacnia ich konkurencyjność i staje się źródłem wartości dodanej. W miejsce korzyści komparatywnych, związanych ze zmniejszeniem kosztów produkcji, pierwszoplanowego znaczenia nabierają dynamiczne efekty zewnętrzne „bliskiej lokalizacji” (np. obecność ośrodków badawczych, uniwersyteckich, instytucji kształcenia, usług dla przedsiębiorstw czy rodzaj zlokalizowanych już na danym terenie działalności, umożliwiających uzyskanie efektów synergicznych). Zmieniające się uwarunkowania zewnętrzne determinują nowy kształt podejścia do zarządzania terytorium, którego cechą staje się przede wszystkim elastyczność i kreatywność. Znaczenia nabierają także inne cechy regionów: wysokie kwalifikacje; silna motywacja ludności; sprawne zaplecze naukowo-badawcze; niez-

wodna infrastruktura wiążąca region ze światem; dobrze rozbudowana sieć instytucji wspierania przedsiębiorczości; zróżnicowane i bogate możliwości kooperacji miejscowych firm; dobre warunki życia, w tym bezpieczeństwo, czyste i atrakcyjne środowisko, dobry system edukacyjny, dostęp do interesującej oferty kulturalnej i handlowej. (Pietrzyk, 2004).

Współcześnie o rozwoju decyduje zdolność regionów do stałego generowania i adaptacji nowych technologii, rozwiązań organizacyjnych i nowej wiedzy. Jest to koncepcja wzrostu gospodarczego oparta na procesach innowacyjnych. Rozwój ten przyznaje główną rolę czynnikom o dużym stopniu „nowości”. W regionach powinny istnieć lokalne sieci innowacyjne (przedsiębiorstwa, władze lokalne i regionalne, instytucje otoczenia biznesu, ośrodki nauki) wspierające powstanie i wdrażanie innowacji. Jedną z kompleksowych metod zdobywania przewagi konkurencyjności gospodarki staje się więc zwiększenie jej innowacyjności. „Specyfika obecnego modelu rozwoju polega na tym, że innowacja służy do wytwarzania innowacji, powodując samonapędzający się proces innowacyjny”. Rola innowacji we współczesnej gospodarce uzasadnia określenie jej mianem wiedzochłonnej, w odróżnieniu od poprzedniego modelu gospodarki pochłaniającego zasoby”. (Tamowicz i inni, 2005). W związku z powyższym o konkurencyjności wielu regionów zdecyduje w przyszłości to, jakie miejsce w strategiach regionalnych zajmie innowacyjność. W strategiach tych powinny występować instrumenty, które wpłyną na poprawę poziomu innowacyjnego regionu i zwiększą jego konkurencyjność. Szczególne znaczenie ma w tym przypadku kapitał ludzki, którego rozwój dostarcza nowych idei. Nowa wiedza może być budowana na bazie istniejących w danym czasie zasobów, ale jest cenniejsza, gdy zasoby te nie są statyczne, ale rozwijają się. Aby rozwój ten mógł zachodzić niezbędna jest wiedza, efekt uczenia się przez działanie oraz proces rozprzestrzeniania się wiedzy i umiejętności. Istotne z punktu widzenia zapewnienia zdolności do przyswajania innowacji jest zapewnienie komunikacji i tworzenie wzajemnych zależności między środowiskiem innowacyjnym a gospodarką, w czym pomocny jest rozwój działalności B&R. Koncepcja systemu innowacyjnego kładzie nacisk na współpracę oraz na przepływy technologii, informacji i różnorodne relacje i interakcje między poszczególnymi elementami jako warunek sprzyjający sukcesowi w procesie innowacyjnym. System innowacyjny tworzą instytucje i podmioty generujące wiedzę i innowacje usytuowane w sprzyjającym otoczeniu oraz powiązania między nimi, dzięki którym dana gospodarka stanowi sprawny mechanizm dystrybucji wiedzy celem jej dalszego przetwarzania. OECD przytacza m.in. następujące definicje systemów innowacyjnych wywodzące się z analiz poświęconych narodowym systemom innowacyjnym: Sieć instytucji publicznego i prywatnego sektora, której działalność i interakcje inicjują, importują, modyfikują i rozprzestrzeniają nowe technologie. (OECD, 1997). Zespół instytucji, które razem i indywidualnie przyczyniają się do rozwoju i dyfuzji nowych technologii oraz tworzą szkielet, w ramach którego rządy formułują i wdrażają polityki wpływające na proces innowacyjny; system powiązanych wzajemnie instytucji, które tworzą, przechowują i transferują wiedzę, umiejętności i narzędzia definiujące nowe technologie. (Stoneman, 1995) Współpraca, współdziałanie, interakcje, sprzężenie zwrotne stanowią o jakości systemu. Powstające efekty synergiczne tworzą wartość dodaną. Jest to możliwe dzięki działaniu w sieciach. Współczesna gospodarka regionalna charakteryzuje się zatem rozwojem sieci gospodarczych i naukowo – gospodarczych.

Należy oczekiwać, że w związku z rewolucją zachodzącą w nowych technologiach oraz rozwojem gospodarki opartej na wiedzy rola innowacji w procesie rozwoju regionalnego będzie wzrastać. Obecnie uznawane są one za jeden z najważniejszych czynników wzrostu gospodarczego, stąd ośrodki gdzie są generowane i wdrażane rozwijają się.

Znaczenie integracji europejskiej dla wzrostu innowacyjności w regionach Unii Europejskiej

Warunki i czynniki kształtujące rozwój regionalny są zróżnicowane i w pełni zależne od procesów ekonomicznych i społecznych zachodzących w całym kraju. Do takich warunków zaliczyć można proces integracji europejskiej, w którym bezpośrednio uczestniczy Polska. Unia Europejska nakreśliła Strategię Lizbońską jako program zdobywania przewagi konkurencyjnej w światowej gospodarce. Po trzech latach jej wdrażania wprowadziła korekty, ale w obu wersjach, innowacje zajmują najważniejsze miejsce. A to oznacza, że wysiłek nie tylko organizacyjny ale także finansowy skierowany zostaje w ten właśnie obszar działań. Dokumenty i strategie Unii Europejskiej wyraźnie wskazują na „szybkie zwiększanie od 2013 r. nakładów na sferę badawczo-rozwojową i innowacyjność gospodarek. Jej głównym celem w tym zakresie jest zwiększenie łącznych wydatków na B+R do 3% PKB w roku 2010 i budowa Europejskiej Przestrzeni Badawczej oraz realizacja takich inicjatyw, jak ‘Plan działania dla badań’, ‘Plan działania dla innowacji’, czy ‘Inicjatywa dla wzrostu’. Wysiłek finansowy Unii jest jednoznaczny z otwarciem szeregu funduszy, programów, strategii wyposażonych w znaczące budżety. Każdego roku państwa unijne wydają ponad 55 mld euro na pomoc publiczną dla firm, które inwestują w nowoczesne technologie, badania i innowacje. (Fourth Report on Economic and Social Cohesion, 2007). Dla regionów jest to wystarczający sygnał aby o wzmacnianiu konkurencyjności regionalnych gospodarek myśleć poprzez innowacyjność, zwłaszcza uwzględniając fakt, iż rok 2009 został określony w Unii Europejskiej rokiem innowacyjności. Członkostwo w Unii Europejskiej i objęcie kraju systemem unijnej polityki regionalnej stanowi nowy, bardzo istotny czynnik dla procesu rozwoju regionalnego.

Wyróżnione zostały potencjalne kanały oddziaływania procesu integracji na wzrost gospodarczy w regionach:

- poprzez wpływ na proces akumulacji kapitału – wzbudzenie procesu akumulacji kapitału,
- poprzez wzrost skali rynku w powiązaniu z rosnącymi korzyściami skali w tym zwłaszcza w ramach odpowiedzialnego za endogenizację wzrostu sektora badawczo-rozwojowego,
- poprzez umożliwienie/wzrost intensywności wymiany handlowej będącej jednocześnie kanałem dyfuzji – rozlewania się wiedzy (efekty zewnętrzne akumulacji wiedzy),
- poprzez zmiany w alokacji zasobów między konkurencyjnymi sektorami w tym zwłaszcza napływ/odpływ zasobów z sektorów dynamicznych – sektora badawczo-rozwojowego czy sektora produkcji dóbr zróżnicowanych. (Churski, 2008).

Kanały te są rozumiane jako zespół mechanizmów ekonomicznych, przenoszących impulsy gospodarcze, wynikające z integracji kraju z Unią Europejską, na regionalną gospodarkę. W wyniku wystąpienia takich mechanizmów następuje stopniowe przekształcanie gospodarek regionalnych integrujących się państw. Na obszarze zintegrowanym ponadto, ujawniają się endogeniczne siły wzrostu w postaci efektów zewnętrznych. Efekty zewnętrzne związane są z procesem rozlewania się (spillover) skutków działań jednych podmiotów na dochody i zachowania innych podmiotów. Efekty te dotyczą przede wszystkim: inwestycji w kapitał fizyczny, ludzki, w zmiany technologiczne i wiedzę. W warunkach integracji europejskiej na uwagę zasługują przede wszystkim procesy: rozlewania się wiedzy, doświadczenia oraz technologii między krajami w wyniku handlu wewnętrznego, zagranicznych inwestycji bezpośrednich, fuzji i koncentracji, wymiany idei ludzi czy usług. Rozlewanie się korzyści zewnętrznych staje się podstawową korzyścią dla regionów związaną z endogenicznym typem postępu technicznego i powoduje, że wytwarzane przez gospodarkę regionalną przychody nie wykazują tendencji spadkowych. (Brodzicki i inni, 2003). Innowacje pojawiają się jako endogeniczna forma postępu. Dotyczy to procesu tworzenia wiedzy, jej transmisji i aplikacji, a także powstania nowych rynków innowacyjnych produktów i usług. W tych dziedzinach powstaje potencjał innowacyjny kraju czy regionu decydujący o jego konkurencyjności.

Z perspektywy teorii wzrostu opartego na endogenicznym postępie technicznym sprawny system innowacyjny – dystrybuujący wiedzę, czyli przyspieszający procesy uczenia się w gospodarce będzie stymulował wyższy ogólny poziom rozwoju danej gospodarki.

Powyższe zjawisko zostało zinterpretowane za pomocą dwóch nowych koncepcji teoretycznych: nowej teorii wzrostu endogenicznego oraz nowej geografii ekonomicznej. Nowa teoria wzrostu zapoczątkowana została pracami Paula Romera (Romer, 1990) i Roberta E. Lucasa (Lukas, 1988), które opierają się na podstawowym założeniu, że wielkość produkcji jest funkcją kapitału oraz aktualnego poziomu technologicznego, który tutaj ma charakter endogeniczny. Szczególne znaczenie dla rozwoju ma w tym przypadku kapitał ludzki, którego rozwój dostarcza nowych idei. Podstawowym czynnikiem wzrostu staje się aktywizacja potencjału wewnętrznego regionu determinowanego przez wyjściowo posiadane zasoby. Aktywizacja następuje m.in. poprzez: pokonywanie barier wzrostu przez nakłady inwestycyjne na ich likwidację; poprzez wykorzystanie “mocnych stron” regionu np. konkurencyjnego rzemiosła oraz inicjowanie cykli wewnątrzregionalnych dla poszerzenia powiązań kooperacyjnych w regionie z wewnątrzregionalną integracją produkcji i konsumpcji. (Jewtuchowicz, 2005). Bardzo duże znaczenie dla procesu rozwoju regionalnego w modelu wzrostu endogenicznego mają również przepływy zewnętrzne, wśród których szczególną uwagę zwraca się na handel i przemieszczanie się kapitału. Handel zawsze wiąże się z wymianą innowacji, która może prowadzić do adaptacji nowych technologii. Przepływy kapitału fizycznego i ludzkiego powodują rozprzestrzenianie się wiedzy i umiejętności. (Churski, 2006). W innym podejściu, koncepcji Nowej Geografii Ekonomicznej, która pojawiła się we wczesnych latach dziewięćdziesiątych, rozwój regionalny oraz proces konwergencji i dywergencji dochodów wyjaśnia się poprzez argumenty o występowaniu tendencji do centralizacji i decentralizacji działań w geograficznej przestrzeni ekonomicznej. Za prekursora Nowej Geografii Ekonomicznej uważany jest P. Krugman, który przedstawił model ogólnej równowagi przestrzennej alokacji aktywności ekonomicznej. (Krugman, 1991). Podstawą tej teorii jest założenie o konieczności łącznego traktowania kilku czynników wpływających na rozwój regionalny: korzyści skali, w tym związanych z rozprzestrzenianiem się nowej wiedzy, efekcie popytu kreowanego przez rynek wewnętrzny oraz kosztach handlu. W ramach Nowej Geografii Ekonomicznej przedstawiony został model rdzenia i peryferii. (Pietrzyk, 2004). Nowa teoria wzrostu i nowa geografia ekonomiczna znalazły szerokie zastosowanie w nowej koncepcji polityki regionalnej powszechnie określanej jako polityka rozwoju regionalnego oparta na czynnikach endogenicznych. (Molle i inni, 1998). Zgodnie z tą koncepcją rozwój gospodarczy regionu tworzony jest przede wszystkim przez regionalne, endogeniczne zasoby fizyczne i społeczne. Rozwój regionalny powinien być efektem wewnętrznym i powinien być determinowany przez region „od dołu”. Działania zmierzające do tworzenia warunków dla rozwoju endogenicznego opierać się powinny na współpracy w sieciach produkcyjnych wdrażających nowe przedsięwzięcia, gronach (klastrach) działalności gospodarczych, tworzeniu warunków dla regionów „uczących się” oraz kształtowaniu kapitału społecznego sprzyjającego przedsiębiorczości i innowacyjności. Dużą wagę w tym procesie posiadają małe i średnie przedsiębiorstwa, które ze swoją elastycznością, sprawdzają się w budowaniu większości nowoczesnych obszarów przemysłowych, w tym technopoli i parków technologicznych.

Celem parku technologicznego jako instrumentu wzrostu innowacyjności jest przede wszystkim zwiększenie efektywności wykorzystania wyników prac naukowo-badawczych i rozwojowych dla potrzeb praktyki gospodarczej i społecznej. Głównym zadaniem parku jest tworzenie środowiska innowacyjnego, zwiększającego dynamikę rozwoju regionu. Park technologiczny to zainicjowany ze środków publicznych kompleks gospodarczy o charakterze naukowo-przemysłowym, w którego ramach realizowana jest polityka w zakresie: wspomagania projektów innowacyjnych i młodych innowacyjnych przedsiębiorstw nastawionych na rozwój produktów, metod wytwarzania i usług w technologicznie zaawansowanych branżach

oraz tworzenia warunków do rozwoju procesów transferu technologii i komercjalizacji rezultatów prac naukowo-badawczych z instytucji naukowych do praktyki gospodarczej. Podstawowym elementem działalności parku technologicznego jest zapewnienie warunków umożliwiających ścisłą współpracę między lokalnymi ośrodkami naukowymi, a zorientowanymi innowacyjnie przedsiębiorstwami. Dlatego parki technologiczne powinny być lokowane w pobliżu placówek naukowych o wysokim poziomie naukowym, oddziaływującym na lokalną gospodarkę oraz silnym potencjale przedsiębiorstw innowacyjnych. Lokalizacja parku technologicznego w pobliżu ośrodków naukowych zapewnia bezpośredni udział kadry badawczo-rozwojowej i studentów tych ośrodków w działalności innowacyjnej firm zlokalizowanych w parku technologicznym. Dzięki bliskiemu sąsiedztwu placówek naukowych firmy mają ułatwiony dostęp do laboratoriów i aparatury badawczej, doradztwa technicznego i patentowego, specjalistycznych szkoleń, specjalistycznych baz danych itp. Dla instytucji naukowych jest to możliwość komercyjnego wdrażania własnych osiągnięć naukowo-badawczych, badania potrzeb rynku, możliwości staży i praktyk dla studentów i zatrudnienia absolwentów. Dzięki skupieniu w jednym miejscu pracowników nauki i przedsiębiorców z firm technologicznych powstaje środowisko innowacyjne, w którym bezpośrednie kontakty naukowców i przedsiębiorców generują efekt synergii. Inicjatywa utworzenia parku technologicznego wymaga ścisłej współpracy władz regionalnych i środowiska naukowego oraz przedsiębiorców innowacyjnych. Do jego powstania niezbędne jest znaczne wsparcie w postaci subwencji ze środków publicznych, które z reguły musi trwać przez kilka lat, aż do czasu osiedlenia się w parku odpowiedniej liczby firm innowacyjnych i obsługowych. (Brodzicki i inni, 2003)

Klaster, podobnie jest geograficznym skupiskiem wzajemnie powiązanych firm, wyspecjalizowanych dostawców, jednostek świadczących usługi, firm działających w pokrewnych sektorach i związanych z nimi instytucji (np. uniwersytetów, jednostek normalizacyjnych, stowarzyszeń handlowych oraz instytucji finansowych) w poszczególnych dziedzinach, konkurujących między sobą, ale również współpracujących. (Porter, 2001).

Klastry innowacyjne oznaczają skupiska niezależnych przedsiębiorstw – nowopowstałych firm innowacyjnych, małych, średnich i dużych przedsiębiorstw oraz organizacji badawczych – działających w określonym sektorze i regionie oraz mających na celu stymulowanie działalności innowacyjnej przez promowanie intensywnych kontaktów, współdzielenie zaplecza technicznego oraz wymianę wiedzy i doświadczeń oraz poprzez skuteczne przyciąganie się do transferu technologii, tworzenia sieci powiązań oraz rozpowszechniania informacji wśród przedsiębiorstw wchodzących w skład danego klastra. (Klasik i inni, 2006). Najbardziej znanym klastrem jest Krzemowa Dolina w Kaliforni (USA). Jest to klaster w którym wiodącą rolę odgrywają sektory produkcji półprzewodników oraz technologii informatycznych. W Europie znany jest klaster teleinformatyczny oraz chemiczny w Lombardii (Francja) oraz komputerowo-informatyczny w Cambridge (Wielka Brytania).

Zdaniem I. Pietrzyk zasadnicze dla rozwoju regionalnego są relacje sieciowe między małymi i średnimi przedsiębiorstwami, które mogą w ten sposób osiągać oszczędności skali (istotne przy nabywaniu wiedzy skumulowanej u wszystkich lokalnych partnerów) oraz elastyczność związaną z ich małym rozmiarem, sprzyjającą dynamizmowi i innowacyjności. (Pietrzyk, 2000). Wspomniane sieci umożliwiają tworzenie nowej wiedzy i innowacji, stając się podstawowym czynnikiem rozwoju regionu. Sieć jest aglomeracją podmiotów gospodarczych, politycznych, administracyjnych i naukowych zorganizowaną na zasadzie współdziałania. Czynnikiem umożliwiającym współdziałanie jest bliskość przestrzenna. (Pietrzyk, 2000). To właśnie klastry czy też inne nieformalne sieci (oparte na zaufaniu, a zatem często na bliskości położenia) stanowią podstawę dla rozprzestrzeniania wiedzy i przekazywania jej między ośrodkami badawczymi i technologicznymi a przedsiębiorstwami. Również na szczeblu lokalnym przedsiębiorstwa poszukują dostosowanych do swoich potrzeb usług oraz źródeł finansowania. W tym kontekście zasadnicza jest rola, jaką odgrywają władze lokalne oraz

regionalne w zakresie wspierania tego rodzaju sieci oraz w zakresie pomocy w dostarczaniu odpowiednich usług i środków finansowych. Z tego względu polityki Unii Europejskiej w zakresie, z jednej strony badań i rozwoju oraz innowacji, z drugiej zaś, polityki spójności, odgrywają uzupełniające się nawzajem role przy wspieraniu wzrostu i tworzeniu nowych sieci współpracy na terenie Unii. Szereg finansowanych projektów ma na celu podniesienie świadomości wśród przedsiębiorstw, zwłaszcza MSP, co do wagi innowacji. Do takich projektów należą m.in.: projekt PAXIS, który wspiera nowe innowacyjne przedsiębiorstwa oraz ich rozwój poprzez upowszechnianie najlepszych praktyk i zachęcanie do tworzenia sieci kontaktów; inicjatywa Gate2growth, która wspiera sieci kontaktów pomiędzy organizacjami finansującymi innowacje i przedsiębiorczość, jak również pomiędzy łącznikowymi biurami przemysłowymi w publicznych ośrodkach badawczych celem tworzenia i wzmacniania współpracy publiczno-prywatnej za pomocą inkubatorów, biur transferu technologii i inicjatywy Innowacyjne Regiony Europy (IRE), umożliwiającej wymianę doświadczeń w zakresie tworzenia strategii innowacji. (Fourth Report on Economic and Social Cohesion, 2007). Częścią inicjatywy IRE jest Platforma Wzajemnej Nauki (Mutual Learning Platform - MLP) uruchomiona w roku 2005 w celu wypracowywania narzędzi nauki (takich jak analizy porównawcze, projekcje i profile regionalne) dla regionów dążących do wdrażania strategii w zakresie innowacji. Ponadto utworzona została sieć Innovation Relay Centres (ośrodków przekazu innowacji), która pomaga firmom w tworzeniu sieci kontaktów z innymi firmami, włącznie z firmami zagranicznymi, jak również we współpracy w dziedzinie rozwoju i transferu technologii. Dodatkowo polityka spójności wspiera innowacje na dwa sposoby: przez współfinansowanie ze środków funduszy strukturalnych oraz rozwój systemu regionalnego zarządzania opartego na strategicznym rozwoju, partnerstwie, programowaniu, monitorowaniu i ewaluacji. W wielu przypadkach ten system zarządzania sam w sobie stanowi politykę innowacyjną. Dla programów polityki spójności na lata 2007–2013 Komisja Europejska przeprowadziła badania w dziedzinie innowacji i gospodarki opartej na wiedzy, których celem jest przedstawienie wytycznych dla wdrażania regionalnych działań innowacyjnych w ramach funduszy strukturalnych. Różnice w efektywności wdrażania innowacyjnych rozwiązań oraz potencjału europejskich regionów doprowadziły do określenia typologii różnych regionów wymagających innego podejścia w dziedzinie innowacyjnych polityk. Opracowanie to stwierdza m.in., iż ważne jest, aby: uznać różnice w potencjale regionów we wdrażaniu innowacji, które wymagają indywidualnego podejścia w celu określenia i zaplanowania działań w europejskich regionach; realizować więcej inicjatyw wielopodmiotowych, które są wyraźnie skupione na rynkowych zastosowaniach nowych technologii oraz wykorzystać nowy cel tj., „Europejska współpraca terytorialna” do tworzenia międzyregionalnych sieci współpracy. (Fourth Report on Economic and Social Cohesion, 2007).

Polityki Unii Europejskiej w zakresie przedsiębiorstw, przemysłu i innowacji łączy wspólny cel: zwiększenia konkurencyjności firm europejskich, co przełoży się bezpośrednio na korzyści osiągane przez regiony, w których takie organizacje są zlokalizowane. Wszelkie działania podejmowane w związku z taką inicjatywą powodują, iż region rozwija się w znacznym stopniu dzięki integracji kraju z Unią Europejską.

Ranking innowacyjności i konkurencyjności wybranych regionów krajów Unii Europejskiej

Innowacyjność uważana jest za podstawowy warunek dla dynamicznego rozwoju unijnej gospodarki. Poziom innowacyjności poszczególnych krajów jest jednak bardzo zróżnicowany. W Unii Europejskiej stworzono narzędzie, które jest wykorzystywane do oceny poziomu innowacyjności gospodarek narodowych. Projekt European Innovation Scoreboard (EIS 2008), dostarcza porównywalnych wyników na temat poziomu innowacyjności w po-

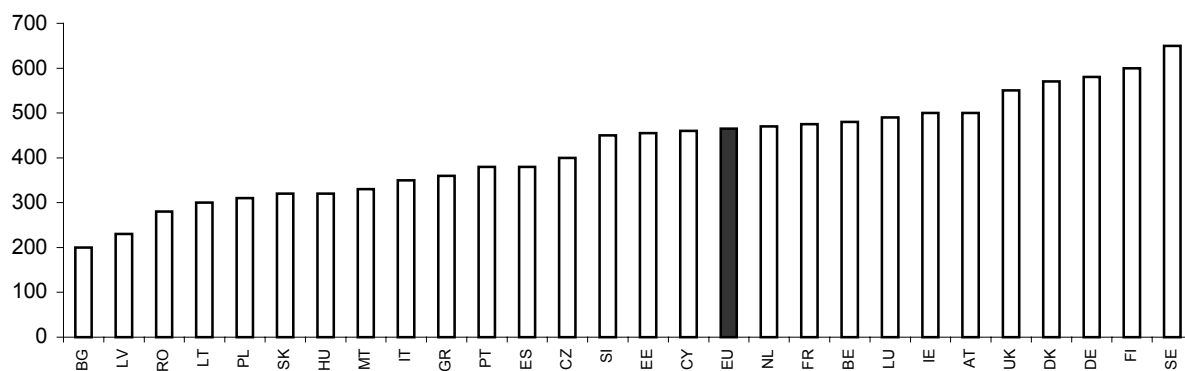
szczególnych krajach i pokazuje postęp na drodze do najbardziej konkurencyjnej gospodarki na świecie. EIS składa się z 25 wskaźników zgrupowanych w pięć głównych kategorii:

- czynniki sprzyjające innowacjom (5 wskaźników);
- tworzenie wiedzy (inwestycje w kapitał ludzki, działalność badawczo-rozwojowa B+R – 4 wskaźniki),
- innowacyjność i przedsiębiorczość (pomiar innowacyjności na poziomie mikroekonomicznym – 6 wskaźników),
- wdrażanie innowacji (5 wskaźników),
- własność intelektualna (5 wskaźników).

Trzy pierwsze kategorie obrazują wkład (*input*), dwie pozostałe wynik działalności innowacyjnej (*output*). Na podstawie wskaźników skonstruowano Złożony Ranking Innowacyjności (*Summary Innovation Index SII*), który ocenia poziom innowacyjności państw. Pierwsza kategoria obejmuje wskaźniki dotyczące warunków potencjalnej innowacyjności (odsetek osób z wyższym wykształceniem technicznym w wieku 20-29 lat, odsetek osób z wyższym wykształceniem w wieku 25-64 lata, odsetek ludności z dostępem do szerokopasmowego internetu (na 100 osób), odsetek ludności uczestniczącej w ciągłym doksztalcaniu w wieku 25-64 lata, odsetek ludzi młodych (w wieku 20-24 lata) posiadających przynajmniej wykształcenie średnie). Druga kategoria dotyczy mierników aktywności B+R (krajowe wydatki na działalność B+R (% PKB), wydatki na działalność B+R w przedsiębiorstwach, udział wydatków na B+R w przemyśle wysokiej i średnio-wysokiej techniki, odsetek przedsiębiorstw korzystających z funduszy publicznych (pomoc finansowa w postaci grantów czy pożyczek). Innowacyjność i przedsiębiorczość mierzy innowacyjność na poziomie firmy (wskaźnik firm innowacyjnych z sektora MSP wprowadzających innowacje we własnym przedsiębiorstwie bądź we współpracy z innymi przedsiębiorstwami (% firm), wskaźnik kooperujących firm innowacyjnych z sektora MSP, nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach (% obrotów), wartość inwestycji venture capital (% PKB), wydatki na technologie informacyjno-komunikacyjne jako % PKB, odsetek firm wprowadzających zmiany organizacyjne). (Fifth progress report on economic and social cohesion growing regions, growing Europe, 2008).

Według omawianego wskaźnika, w 2008 roku osiem europejskich krajów osiągnęło wyższy niż średnia Unii Europejskiej (27) poziom innowacyjności. Wśród nich liderami są: Szwecja, Finlandia, Dania, Niemcy, Wielka Brytania. Natomiast z grupy nowo przyjętych państw najlepsze wyniki osiągnęły Estonia i Słowenia.

Wykres 1 Poziom innowacyjności krajów UE w 2008 roku (wg indeksu SII)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wskaźnika SII (European Innovation Scoreboard 2008r.)

Na podstawie omawianego indeksu innowacyjności dokonano podziału krajów na cztery grupy (European Commission 2008):

- liderzy innowacyjności: Szwecja, Finlandia, Dania, Niemcy i Wielka Brytania;
- naśladowcy: Austria, Irlandia, Luxemburg, Belgia, Francja oraz Holandia. Wskaźnik innowacyjności w tych krajach jest niższy niż w krajach należących do wcześniejszej grupy (liderów), ale też wyższy od średniej unijnej (UE27);
- kraje nadrabiające zaległości: Cypr, Estonia, Słowenia, Czechy, Hiszpania, Portugalia, Grecja i Włochy, gdzie wskaźnik innowacyjności jest poniżej średniej UE (27), oraz
- kraje goniące: Malta, Węgry, Słowacja, Polska, Litwa, Rumunia, Łotwa i Bułgaria, w których wskaźnik innowacyjności jest dużo poniżej średniej UE (27).

Analizując szczegółowo dane z raportu European Innovation Scoreboard (EIS 2008) można zauważyć, że Polska w żadnej z badanych kategorii nie jest europejskim liderem innowacyjności. Polska zajęła w badaniu 24 miejsce wśród krajów poszerzonej Unii, a 32 pozycje na 37 badanych krajów. Wyprzedziła Rumunię, Bułgarię, Łotwę, Chorwację i Turcję. Tylko w przypadku trzech wskaźników polskie wyniki są powyżej średniej unijnej, tj.: odsetek ludzi młodych (w wieku 20-24 lata) posiadających przynajmniej wykształcenie średnie, wydatki na technologie informacyjno-komunikacyjne oraz udział sprzedanych nowych produktów w sprzedaży ogółem. Spadła natomiast aktywność patentowa, nakłady na badania i rozwój (B+R) utrzymywały się na niskim poziomie, a przemysł w niewielkim stopniu partycypował w finansowaniu badań naukowych. Sytuację poprawiają bezpośrednie inwestycje zagraniczne, dzięki którym następuje import nowoczesnych rozwiązań technologicznych. W perspektywie dłuższego okresu jednak niezbędny będzie wzrost innowacyjności przedsiębiorstw funkcjonujących na polskim rynku. Dobrym przykładem jest Irlandia lub Finlandia, które krótko po przystąpieniu do UE zwiększyły nakłady na B+R. Kluczem do sukcesu w tych przypadkach okazała się skuteczna polityka wzrostu nakładów na innowacyjność oraz B+R. Członkostwo Polski w UE ułatwia przygotowanie takiej strategii, gdyż mechanizm wieloletnich perspektyw finansowych wymusza na państwach członkowskich długoterminowych programów określających sposoby i kierunki wydatkowania środków unijnych. Jednym z nich jest np. Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (PO IG).

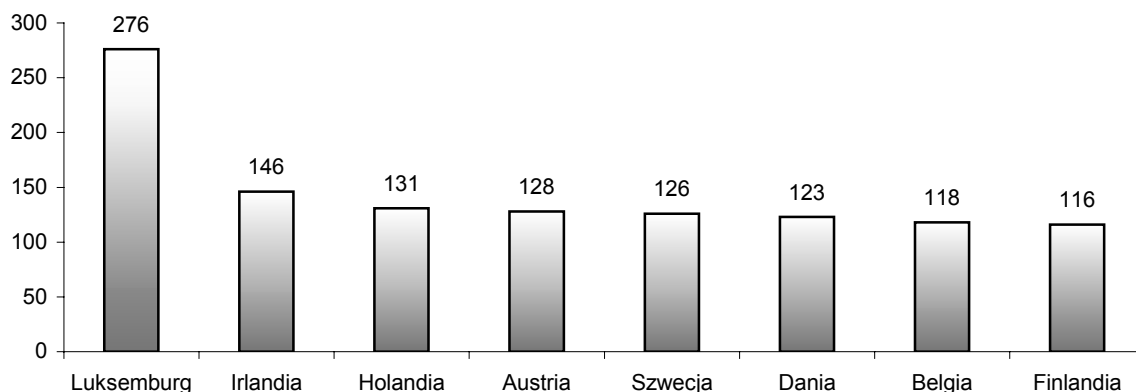
Na uwagę zasługuje ponadto jeszcze jeden wskaźnik, który został stworzony w celu uzyskania regionalnej perspektywy dla strategii lizbońskiej. Składa się na niego sześć proponowanych w Lizbonie wskaźników stosowanych do skali regionalnej.¹ Mimo iż jego przeznaczeniem jest jedynie uzyskanie ogólnego pojęcia co do efektywności regionów w ramach strategii lizbońskiej, niemniej jednak region, który uzyska wysoki wynik będzie na dobrej drodze do osiągnięcia szeregu z lizbońskich celów, podczas gdy region z niskim wynikiem będzie w tej kwestii daleko w tyle. Podstawowe wskaźniki wyróżnione w tej metodzie to: stopa zatrudnienia, przedział wiekowy 15-64 lata i 55 - 64; długoterminowe bezrobocie jako % ogółu siły roboczej, poziom osiągnięć edukacyjnych młodzieży - % populacji w wieku 20-24 lat, która zdobyła przynajmniej pełne wykształcenie średnie; GERD jako % PKB (całkowite wydatki na badania i rozwój jako % PKB); PKB na osobę pracującą według standardów siły nabywczej. (Fifth progress report on economic and social cohesion growing regions, growing Europe, 2008). Według powyższego wskaźnika do dziesięciu najbardziej efektywnych regionów należą: Stockholm, Västsverige (SE), Oberbayern (DE), Etelä-Suomi (FI), Karlsruhe (DE), Stuttgart (DE), Braunschweig (DE), Sydsverige (SE), Île de France (FR) oraz Östra Mellansverige (SE). Regiony UE-15 dominują w grupie najbardziej efektywnych, lo-

¹ Założony wskaźnik jest wyliczoną średnią 6 przetworzonych wskaźników – wszystkie posiadają tę samą wagę. Stąd ma on skalę od 0 do 1. Metoda ta gwarantuje, iż wskaźnik będzie odzwierciedlał całkowite zmiany wartości każdego ze wskaźników w równym stopniu, ograniczając jednocześnie wpływ wartości odstających. Jest to ta sama metoda, przy pomocy której wylicza się współczynnik regionalnej efektywności innowacyjnej.

kując się z 47 regionami na 50 pierwszych na liście i 94 na 100 najlepszych. Wśród regionów nowych państw członkowskich Praga (CZ) znajduje się na 15 miejscu, Bratislava (SK) na 27, Közép- Magyarország (HU) na 34, Słowenia na 63, Mazowieckie (PL) na 65 i Jihovýchod (CZ) na 100. Natio Agaio w Grecji odnotowuje najniższą wartość wskaźnika i Grecja jest też krajem najniżej notowanym. (Fifth progress report on economic and social cohesion growing regions, growing Europe, 2008). Analizując omawiany wskaźnik można stwierdzić, iż na regiony z wyjątkowo wysokim wynikiem składają się regiony duńskie, większość regionów szwedzkich, regionów w Finlandii, regiony w południowo-wschodniej części Zjednoczonego Królestwa, oraz w Niemczech. Regiony z najniższymi wynikami zlokalizowane są w Rumunii, Polsce i na Słowacji, gdzie stanowi to odbicie występujących jednocześnie: niskiej produktywności, niskiego poziomu zatrudnienia i niskich wydatków na badania i rozwój. W Słowacji i na Węgrzech regiony, w których obrębie znajdują się stolice, osiągnęły wyniki powyżej średniej, podczas gdy w pozostałych regionach tych krajów osiągnięto wyniki poniżej średniej. Istnieją również duże różnice pomiędzy wynikami regionów Hiszpanii, Włoch i Niemiec, a południowymi regionami Hiszpanii, Włoch i wschodniej części Niemiec, które mają niskie wyniki, co uwydatnia zarówno głębokie dysproporcje gospodarcze w obrębie tych krajów, jak i wagę wymiaru regionalnego dla strategii lizbońskiej. Praktycznie wszystkie regiony, które osiągnęły wynik poniżej średniej unijnej omawianego syntetycznego wskaźnika, posiadają poziom PKB na mieszkańca poniżej 75% średniej unijnej, co wskazuje na wagę polityki spójności i udzielanego w jej ramach wsparcia finansowego mającego na celu umożliwienie osiągnięcia celów strategii lizbońskiej.

Jak wskazuje powyższa analiza efektywność innowacyjna i wyniki gospodarcze są ze sobą w znacznym stopniu powiązane. Według badań przeprowadzonych przez Światowe Forum Ekonomiczne w niemal połowie regionów, w których poziom PKB na mieszkańca przekracza 75% średniej unijnej, istniała pozytywna zależność pomiędzy innowacyjnością a wynikami gospodarczymi. Na czele rankingu innowacyjności obejmującego kraje Unii Europejskiej (27), są: Finlandia, Szwecja oraz Dania i te właśnie kraje, według Global Competitiveness Report 2007 - 2008, uważane są za najbardziej konkurencyjne na świecie i wykazują ponadto wysoką wartość PKB, zaraz po Szwajcarii (World Economic Forum 2008).

Wykres 2 Wielkość PKB w wybranych krajach UE – wskaźniki najwyższe (*jako procent średniej unijnej*)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zaprezentowanych w Global Competitiveness Report 2007 – 2008r. (World Economic Forum 2008r.)

Zgodnie z raportem największe PKB w UE mają: Luksemburg – 276 proc. średniej unijnej, Irlandia – 146 proc., Holandia – 131 proc., Austria – 128 proc., Szwecja – 126 proc.,

Dania – 123 proc., Belgia – 118 proc. i Finlandia – 116 proc. Najniższy PKB na osobę w ubiegłym roku miały: Bułgaria – 38 proc., Rumunia – 41 proc., Polska – 54 proc., Łotwa – 58 proc., Litwa – 60 proc., Węgry – 63 proc. i Słowacja – 69 proc. (World Economic Forum 2008). Kraje nordyckie mają bardzo dobre wyniki w obszarze makroekonomii odkąd są w stanie uzyskiwać nadwyżki budżetowe. Dokonano w nich istotnych zmian w strukturze gospodarki i skoncentrowano się na obszarze edukacji, szkoleń zasobów ludzkich, technologiach oraz innowacjach. Wyniki prezentowane m.in. w European Innovation Scoreboard potwierdzają, że kraje te efektywnie budują gospodarki oparte na wiedzy, odchodząc od „starej ekonomii”. W nich zauważa się to, co obecnie najważniejsze w każdym nowoczesnym kraju: połączenie funkcjonowania transparentnych instytucji, efektywnego zarządzania wydatkami państwa oraz wspierania rozwoju technologii i innowacji. Te elementy pozwoliły na podwyższenie poziomu konkurencyjności tych gospodarek.

W niemal połowie regionów, w których poziom PKB na mieszkańca przekracza 75% średniej unijnej, istniała pozytywna zależność pomiędzy innowacyjnością a wynikami gospodarczymi ale w niemal jednej czwartej regionów stosunkowo wysoki poziom wydajności innowacyjnej nie przełożył się bezpośrednio na podobnie wysoki poziom PKB na mieszkańca. Dlatego też w tych regionach dane sugerują, iż strategia interwencyjna powinna raczej skupiać się na implementacji bardziej efektywnych mechanizmów technologicznych, aby zbliżyć do siebie przedsiębiorstwa i uczelnie wyższe i inne instytuty badawcze, co ma na celu zapewnienie lepszego wykorzystania innowacji. Jednocześnie, w jednej trzeciej regionów poziom PKB na mieszkańca jest relatywnie wysoki pomimo niskiego poziomu wydajności innowacyjnej lub też jej syntetycznego wskaźnika. Grupa ta obejmuje przede wszystkim wiele regionów północnych Włosech (Emilia–Romagna, Veneto, Trento i Bolzano) oraz liczne regiony w Austrii (Tyrol i Salzburg), jak również Luksemburg, w których względna liczba osób, które ukończyły uczelnie wyższe jest znacząco niższa niż w podobnie zamożnych regionach. Może to stanowić wczesne ostrzeżenie przed nadchodzącymi problemami oraz znak, iż obecny wysoki poziom PKB na mieszkańca może być trudny do utrzymania bez zwiększenia inwestycji w zasoby ludzkie i inne obszary bazy innowacyjnej.

Analizując badane wskaźniki można sformułować rekomendacje dla słabszych regionów (w tym również polskich) w celu zwiększenia poziomu ich innowacyjności oraz konkurencyjności. W dobie zmian restrukturyzacyjnych wielu regionów (również Polski), potrzeby rozwoju gospodarczego, wzrostu zatrudnienia oraz zwiększania konkurencyjności przedsiębiorstw powodują, iż niezbędnym staje się poszukiwanie nowych, lub adaptowanie już istniejących, dobrych wzorców współpracy pomiędzy różnego typu podmiotami działającymi w regionie. Jeśli połączy się to z możliwością współpracy podmiotów w ramach tych samych dziedzin, najbardziej rozwiniętych na danym terenie, to cel osiągnięcia wzrostu konkurencyjności i innowacyjności gospodarki będzie można zrealizować znacznie szybciej.

Peter Drucker napisał: „Nie może samodzielnie istnieć zdolny do życia sektor zaawansowanej techniki (...). Musi istnieć gospodarka, w której pełno jest nowatorów i przedsiębiorców mających przedsiębiorczą wizję i przedsiębiorcze wartości, mających dostęp do przedsiębiorczego kapitału i pełnych przedsiębiorczego wigoru”. (Drucker, 1992). Z tego wynika postulat najbardziej znaczący. Samorządy lokalne muszą opracować, przyjąć i realizować lokalną strategię proinnowacyjnego rozwoju gospodarczego. Opracowanie i realizacja takiej strategii oznacza rewolucję w sposobie postrzegania zadań polityki miejskiej w sektorze gospodarczym. Ciągłe bowiem są możliwe dwie drogi rozwoju. Według starego paradygmatu, który można określić następująco: „lokalna polityka miejska polega na zapewnieniu warunków zbiorowej konsumpcji, od oświaty po opiekę społeczną oraz warunków infrastrukturalnych funkcjonowania organizmu miejskiego, od szlaków komunikacyjnych, po infrastrukturę sieci przesyłowych, a jej sens sprowadza się do polityki lokalnej redystrybucji przychodów budżetu miejskiego”. (Błasiak, 2005). Istota nowego paradygmatu zamyka się w następują-

cych założeniach: „prowadzenie lokalnej polityki gospodarczej, w tym przemysłowej o charakterze proinnowacyjnym w formach współdziałania zarówno z podmiotami publicznymi, jak i prywatnymi, z maksymalnym wykorzystaniem zewnętrznych środków finansowych, zwłaszcza funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, której sens sprowadza się do polityki wspomagania tworzenia przychodów podmiotów lokalnych” (Błasiak, 2005). Za szczególnie istotny element strategii rozwoju regionu należy uznać tutaj wspomaganie instytucjonalnego zaplecza gospodarki, w tym korzystne oddziaływanie na kapitał ludzki, wspomaganie badań naukowych i instytucji akademickich, rozwijanie instytucji obsługi biznesu, nawiązywanie kontaktów zagranicznych i międzyregionalnych, w tym euroregionalnych oraz partnerstwo publiczno prywatne. (Jałowiecki i inni, 2002). O konkurencyjności regionów m.in. polskich w najbliższych latach zdecyduje zdolność do szybkiego wprowadzania w gospodarce nowoczesnych rozwiązań technologicznych, technicznych, menedżerskich i organizacyjnych. Konieczne jest więc podjęcie działań, których celem będzie tworzenie odpowiednich warunków do rozwoju tej zdolności. Działania te obejmują zarówno tworzenie warunków prawnych jak i organizacyjnych oraz przygotowanie zasobów ludzkich o odpowiednim potencjale innowacyjnym. Działania takie należy podjąć zarówno na poziomie krajowym jak i regionalnym.

Podsumowanie

We wnioskach końcowych należy zgodzić się ze stwierdzeniem, że w Europie dochodzi do kształtowania się w wyniku globalizacji nowego paradygmatu rozwoju regionalnego, który w coraz większym stopniu budowany jest na konkurencyjności regionów.

Obecnie niezwykle istotną rolę w budowaniu silniejszej pozycji na globalnym rynku zaczynają odgrywać: zasoby o charakterze niematerialnym, czyli wiedza i innowacyjność. Poziom tych dwóch czynników w decydujący sposób wpływa na „wybierane” przez krajowy rynek kierunki rozwoju. Dlatego współcześnie konkurencyjność jest tworzona przez: poziom edukacji, zdolność do adaptowania nowoczesnych technologii i do ich dalszego rozwoju oraz poziom wydatków na badania i rozwój. Jedną z kompleksowych metod zdobywania przewagi konkurencyjności gospodarki staje się więc zwiększenie jej innowacyjności. Potencjał innowacyjny regionu, jest coraz istotniejszym wyznacznikiem konkurencyjności, a wiąże się zawsze z zasobami ludzkimi, obejmuje nie tylko środki przeznaczone na badania i rozwój, ale także efektywność, z jaką są wykorzystywane. Dla podnoszenia konkurencyjności regionu zasadnicze znaczenie ma również racjonalna polityka makroekonomiczna w połączeniu z politykami strukturalnymi oraz konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw i ich integracja z globalnym i europejskim rynkiem.

W związku z powyższym, współcześnie wszystkie regiony stają w obliczu konieczności restrukturyzacji, modernizacji i wspierania ciągłych innowacji bazujących na wiedzy w celu sprostaną wyzwaniom, jakie niesie ze sobą globalizacja.

BIBLIOGRAFIA:

1. Bąkowski A., Siemaszko A., Snarska-Świdorska M., (2007), Jak zostać regionem wiedzy i innowacji, Twigger, Warszawa.
2. Błasiak W., (2005), Innowacyjność jako warunek rozwoju regionu i układów lokalnych. Formy i instrumenty innowacyjności w rozwoju regionalnym i lokalnym, Instytut Studiów i Projektów Rozwoju, Będzin.
3. Brodzicki T., Gawlikowska-Hueckel K., Golejewska A., Mrozińska J., Taraszkiewicz J., Zielińska-Głębocka A., (2003), Potencjał konkurencyjny polskiego przemysłu w warunkach integracji europejskiej, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.

4. Churski P., (2006), *Rozwój regionalny w warunkach transformacji gospodarczej i integracji europejskiej*, Instytut Geografii Społeczno – Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM w Poznaniu, Poznań.
5. Churski P., (2008), *Czynniki rozwoju regionalnego i polityka regionalna w Polsce w okresie integracji z Unią Europejską*, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań.
6. *Comparative Analysis of Innovation Performance (2008)*, European Innovation Scoreboard, Technology and Innovation, Brussels.
7. Drucker P., (1992), *Innowacja i przedsiębiorczość. Praktyka i zasady*, PWN, Warszawa.
8. *European Commission Innovation in the national strategic reference frameworks, (2006)*, Working document of the Directorate General for Regional Policy, Brussels.
9. *Fifth progress report on economic and social cohesion growing regions, growing Europe, (2008)*, Commission of the European Communities. Brussels.
10. *Fourth Report on Economic and Social Cohesion*. European Commission. Brussels. 2007.
11. Gorzelak G., Jałowiecki B., (2003), *Bieda i zamożność regionów*. Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego Uniwersytet Warszawski. Warszawa.
12. Hubner D., (2009), w: *Regional aspects of creativity and innovation: European cohesion policy's role in strengthening innovation*, The Magazine Imagine. Create. Innovate, European Communities, Luxembourg.
13. Jakubowska P., Kukliński A., Żuber P., (2008), *Problematyka przyszłości regionów – w poszukiwaniu nowego paradygmatu*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Warszawa.
14. Janasz W., red., (2007), *Innowacje w strategii rozwoju organizacji w Unii Europejskiej*, Difin, Warszawa.
15. Jewtuchowicz A., (2005), *Terytorium i współczesne dylematy jego rozwoju*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
16. Klasik A., Szlachta A., Zawadzki S. M., (2006), *Polityka regionalna Polski w warunkach stowarzyszenia i integracji z WE*, Akademia Ekonomiczna Katowice.
17. Kozak M., Pyszkowski A., Szewczyk R., (2000), *Słownik rozwoju regionalnego*, Polska Agencja Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
18. Krugman P., (1991), *Increasing returns and economic geography*, Journal of Political Economy. vol. 99.
19. Lucas R.E., (1998), *On the mechanics of economic development*, Journal of Monetary Economics, vol. 22.
20. Molle W., Cappellin R., (1998), *Regional impact of Community policies*, Aldershot. Avebury.
21. OECD (1997), *Diffusing Technology to Industry: Government Policies and Programmes*, Paris.
22. Perrin J.C., (1995), *Dynamika przemysłowa a rozwój lokalny. Bilans w kategoriach środowisk*, Studia Regionalne, Poznań.
23. Pietrzyk I., (2000), *Konkurencyjność regionów w ujęciu komisji Europejskiej, Polityka regionalna i jej rola w podnoszeniu konkurencyjności regionów*, Wrocław.
24. Pietrzyk I. (2004), *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, PWN Warszawa.
25. Porter M.E., (1990) *The Competitive Advantage of Nations*, Harvard Business Review.
26. Porter M.E. (2001), *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa.
27. *Raport European Innovation Scoreboard (2008)*, Komisja Europejska, Brussels.
28. Romer P., (1990), *Endogenous technological change*, Journal of Political Economy. vol. 98.
29. Stoneman P., red., (1995), *Handbook of the Economics of Innovation and Technological Change*, Blackwell Publishers, Cambridge (US).
30. Tamowicz P., Szultka S., (2005), *Innowacyjna gospodarka - na przekór stereotypom*, Nie-

bieskie Księgi PFSL, IBnGR, Gdańsk.